

РЕФОРМУВАННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ США

JURY COURT REFORM IN UKRAINE: THEORETICAL APPROACHES AND PRACTICAL CHALLENGES BASED ON USA EXPERIENCE

Якимець С.С., аспірант

*Навчально-науковий інститут права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

Горінов П.В., к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін,
директор*

*Навчально-науковий інститут права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

Актуальність досліджуваної теми обумовлена широкомасштабною російською військовою агресією проти України, що призвела до загострення питань, пов'язаних із функціонуванням правової системи, дотриманням правопорядку, забезпеченням законності та безпеки держави в цілому, а також захисту прав і свобод людини та громадянина. В умовах військового стану особливо актуальним стає питання вдосконалення правозахисних інститутів, зокрема інституту присяжних, що сприяє реалізації принципу народовладдя в судовій системі. Інститут присяжних відіграє важливу роль у підвищенні довіри громадян до судової системи, запобіганні зловживанням і корупції в судочинстві, а також формуванні позитивного іміджу судової влади.

Залучення присяжних до процесу правосуддя забезпечує прозорість і справедливість судових рішень, що є необхідним елементом функціонування демократичної держави. Таким чином, дослідження особливостей та перспектив впровадження інституту присяжних в Україні набуває особливої ролі і значення в сучасних умовах військових викликів.

Статтю присвячено дослідженню процесу становлення інституту суду присяжних в Україні. Здійснюється аналіз теоретичних і практичних аспектів інтеграції цього інституту в національну правову систему, зокрема розглядаються можливості та перспективи впровадження англо-американської моделі суду присяжних в Україні. Значну увагу приділено організаційно-правовим аспектам, пов'язаним із адаптацією зарубіжного досвіду до українських реалій, включаючи оцінку потенційних перешкод і можливостей у контексті післявоєнного відновлення правової та судової системи України.

У ході дослідження проаналізовано американську модель суду присяжних, виокремлено ключові характеристики, що можуть бути корисними для української судової системи в повоєнний період. Зокрема, розглянуто питання забезпечення фінансової підтримки реформи, підвищення рівня правової культури та свідомості громадян, а також розробки механізмів захисту присяжних та суддів від можливих загроз і тиску.

Виокремлено наступні напрями реформування суду присяжних:

– пошук джерел фінансування реформування системи судових органів (залучення донорських міжнародних організацій та інших фінансових установ для забезпечення необхідного фінансування реформи);

– забезпечення безпеки (розробка та впровадження заходів, спрямованих на забезпечення безпеки суддів, членів суду присяжних, їхніх родичів та інших працівників судових органів);

– вдосконалення системи відбору присяжних (розробка та впровадження більш досконалих критеріїв відбору претендентів на посади присяжних, що враховують їхні правові знання, емоційний і психологічний стан, а також вікові обмеження);

– підвищення рівня правової культури та правосвідомості (запровадження програм та ініціатив, спрямованих на підвищення рівня правової культури серед громадян, розвиток навичок роботи з правовими текстами та документами, що сприятиме більш ефективній участі присяжних у судочинстві).

Доведено, що в новому законодавстві, що регулюватиме діяльність суду присяжних, зокрема в законопроекті «Про суд присяжних», необхідно передбачити суворі санкції за спроби тиску на суд присяжних. Також мають бути розроблені ефективні механізми протидії корупційним схемам, щоб забезпечити незалежність та неупередженість цього інституту.

Узагальнено, що досвід функціонування суду присяжних у Сполучених Штатах Америки має значне наукове та практичне значення.

Позитивні практики, напрацьовані американською судовою системою, можуть бути адаптовані та впроваджені в Україні у повоєнний період, що сприятиме зміцненню правової системи та підвищенню довіри громадян до судочинства.

Ключові слова: суд присяжних, присяжні, народовладдя, система правосуддя, правова система США.

The relevance of the research topic is due to the large-scale russian military aggression against Ukraine, which led to the aggravation of issues related to the functioning of the legal system, the observance of law and order, ensuring the legality and security of the state as a whole, as well as the protection of the rights and freedoms of citizens. In the conditions of martial law, the improvement of legal institutions, in particular, the jury institution, which contributes to the implementation of the principle of people's power in the judicial system, becomes especially relevant. The Jury Institute plays an important role in increasing citizens' trust in the judicial system, preventing abuse and corruption in the judiciary, as well as forming a positive image of the judiciary. Involvement of jurors in the justice process ensures the transparency and fairness of court decisions, which is a necessary element of the functioning of a democratic state. Thus, the study of the peculiarities and prospects of the introduction of the jury institute in Ukraine acquires special significance in modern conditions.

The article is devoted to the study of the process of formation of the institution of the jury trial in Ukraine. An analysis of the theoretical and practical aspects of the integration of this institute into the national legal system is carried out, in particular, the possibilities and prospects of the implementation of the Anglo-American jury trial model are considered. Considerable attention is paid to the organizational and legal aspects related to the adaptation of foreign experience to Ukrainian realities, including the assessment of potential obstacles and opportunities in the context of the post-war restoration of the legal system.

In the course of the study, the American model of the jury trial was analyzed, the key characteristics that could be useful for the Ukrainian judicial system in the post-war period were highlighted. In particular, the issues of providing financial support for the reform, raising the level of legal culture and awareness of citizens, as well as developing mechanisms to protect jurors and judges from possible threats and pressure were considered.

The following areas of jury reform are highlighted:

– search for sources of financing for reforming the system of judicial bodies (attraction of donor international organizations and other financial institutions to ensure the necessary financing of reforms);

– ensuring security (development and implementation of measures aimed at ensuring the security of judges, members of the jury, their relatives and other employees of judicial bodies);

– improvement of the jury selection system (development and implementation of more advanced criteria for the selection of applicants for jury positions, taking into account their legal knowledge, emotional and psychological state, as well as age restrictions);

– increasing the level of legal culture and legal awareness (introduction of programs and initiatives aimed at increasing the level of legal culture among citizens, developing skills for working with legal texts and documents, which will contribute to more effective participation of jurors in court proceedings).

It has been proven that in the new legislation that will regulate the activity of the jury trial, in particular in the draft law "On the jury trial", it is necessary to provide for strict sanctions for attempts to pressure the jury trial. Effective mechanisms for combating corruption schemes should also be developed to ensure the independence and impartiality of this institution.

In general, the experience of the operation of the jury court in the United States of America has significant scientific and practical significance. Positive practices developed by the American judicial system can be adapted and implemented in Ukraine in the post-war period, which will contribute to strengthening the legal system and increasing citizens' trust in the judiciary.

Key words: jury trial, jury, people's power, justice system, USA legal system.

У нинішньому історичному контексті, коли наша країна стоїть на передовій оборони своєї незалежності від збройної російської агресії, питання стабільності правової системи та недоторканності її основоположних принципів набувають особливого значення. Судова система, її автономія та незалежність суддів – важлива частина фундаменту, на якому тримається наша держава, її суверенітет і демократичний лад [1], тому так важливо в повоєнний час провести якісне реформування судової системи України з урахуванням успішного зарубіжного досвіду.

Україна зробила свій цивілізаційний вибір на користь європейського вектору розвитку, що означає безумовне верховенство права та справедливості в усіх сферах державної політики та суспільного життя. Війна не зруйнувала і навіть не зупинила роботу судової системи, конституційного судочинства, системи органів прокуратури та органів кримінальної юстиції, адвокатури, нотаріату та пенітенціарної системи. Але очевидним залишається той факт, що сьогодні для України є актуальним вирішення проблем сектору юстиції, які виникли через широкомасштабне вторгнення російської федерації та потребують вирішення на етапі відновлення нашої країни [2].

Одним із ключових напрямків судової реформи є становлення незалежного суду присяжних, який спроможний суттєво змінити ставлення українських громадян до судової системи загалом та до судового захисту зокрема. Вважаємо, що інститут суду присяжних відіграє вирішальну роль у забезпеченні реалізації принципу народовладдя, ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина, а також забезпечення об'єктивності та незалежності судового розгляду. Цей інститут може значно підвищити рівень довіри громадян до правової системи та сприяти утвердженню справедливого судочинства в Україні.

У рамках даного дослідження слід зазначити, що інститут присяжних в умовах воєнного стану зазнав певних, тимчасових обмежень. Відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», під час воєнного стану правосуддя здійснюється виключно судами [3], що обмежує можливість використання суду присяжних у цей період. Проте, у повоєнний час, коли відновлення України стане пріоритетним завданням, на суд присяжних покладаються значні сподівання щодо реформування судової системи країни та якісного нової роботи даного органу.

З огляду на відсутність в Україні тривалих традицій існування суду присяжних, вважаємо, що доцільно звернутися до досвіду тих країн, де цей інститут має стабільну і тривалу практику функціонування. Наприклад, суди присяжних є основою функціонування правової системи США вже понад 400 років. За цей час система присяжних у США не зазнала суттєвих змін, що свідчить про її стабільність, функціональність, обґрунтованість та практичність. Ураховуючи це, важливо вже сьогодні розробляти і формувати підґрунтя для майбутнього повоєнного становлення якісно нової системи юстиції в Україні, що базуватиметься на кращих світових традиціях і практиках.

Зацікавленість до тематики нашого дослідження є багатопланою і охоплює різні галузі права та соціальних наук. Дослідження включає аспекти конституційного та кримінального права, соціології тощо. Більшість науковців, задіяних у цій темі, є фахівцями в галузі кримінально-процесуального права та правосуддя, проте значний внесок зроблено також і дослідниками гуманітарних наук. Наприклад, Бішко В. М. досліджує загальну харак-

теристику та особливості імплементації норм щодо суду присяжних [16], Горінов П. В. зосереджується на правовому регулюванні гарантій незалежності суддів [1, 11, 15], Волоско І. Р. аналізує особливості формування та діяльності суду присяжних в Україні [21], Кобрусєва Є. А. та Ткаченко М. Г. досліджують світові моделі функціонування інституту присяжних у кримінальному процесі зарубіжних країн та України [7], а Новікова О. та Коротун Т. розглядають особливості англо-американської моделі суду присяжних для України [17]. Ці дослідження демонструють різноманітність наукових підходів і глибину аналізу, що дозволяє комплексно оцінити проблематику впровадження суду присяжних в Україні та врахувати найкращі практики для реформування національної правової та судової системи.

Метою статті є аналіз процесу становлення суду присяжних в Україні, розгляд проблем і перешкод, що можуть виникнути під час інтеграції англо-американської моделі суду присяжних в українську правову систему.

В Україні інститут присяжних закріплений Конституцією України [4], Кримінальним процесуальним кодексом України [5], Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [6] та іншими законодавчими актами. Практичне застосування цього інституту розпочалося у 2012 році, проте його використання значно обмежилось під час воєнного стану. Варто зазначити, що до 2012 року існувала практика участі народних засідателів, що вплинуло на закріплення процесуального статусу інституту присяжних, ускладнюючи впровадження нової концепції суду присяжних. В юридичній науці довгий час точилися дискусії щодо вибору моделі суду присяжних для України. Проте законодавці вирішили не впроваджувати радикальні зміни, обмежившись інтеграцією окремих елементів різних моделей суду присяжних.

У світовій юридичній практиці заведено виділяти дві основні моделі суду присяжних:

1. Англо-американську (класичну) (США, Велика Британія, Канада, Бельгія, Швейцарія, Мальта тощо) – для неї характерним є те, що колегія присяжних виносить вердикт (*de lege ferenda*) про винуватість (невинуватість) особи у вчиненні злочину без участі професійних суддів. Якщо присяжні виражають згоду з обвинувальним актом, надалі професійний суддя призначає підсудному конкретний вид і розмір покарання. За таких умов, очевидно, що компетенція присяжних і професійних суддів є різною, оскільки перших прийнято відносити до «суддів факту», других – до «суддів права».

2. Континентальну (європейську) – характеризується колегіальною єдністю професійного судді та присяжних, котрі спільно встановлюють факт винуватості або невинуватості підсудних, розв'язують питання кваліфікації злочину, винесення покарання [7].

Незважаючи на наукову обґрунтованість автономізації інституту суду присяжних, його статусу та суб'єктивності, в Україні досі не було впроваджено американську модель суду присяжних, яка передбачає автономність присяжних у прийнятті рішень щодо винуватості або невинуватості підозрюваного. Натомість, сучасна модель суду присяжних в Україні побудована за прикладом континентальної (європейської) моделі. Це підтверджується нормою законодавства, згідно з якою присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, і за її згодою, бере участь у розгляді справ у складі суду разом із професійним суддею або залучається до здійснення правосуддя [6].

На думку низки фахівців, впровадження континентальної моделі суду присяжних в Україні було зумовлене необхідністю гармонізації національного законодавства з правовими нормами Європейського Союзу. Цей підхід відповідає загальній стратегії інтеграції України до європейського правового простору та забезпечення сумісності правових систем. Проте, варто зазначити, що така модель не повною мірою враховує специфіку української судової системи та суспільні потреби, що може обмежувати її ефективність у вирішенні певних проблем правосуддя.

Водночас, американська система суду присяжних, з її автономними підходами до прийняття рішень та суворим відбором присяжних, має низку переваг, які могли б суттєво покращити українську судову систему. Ця модель сприяє підвищенню довіри громадян до судових органів через забезпечення більшої прозорості та неупередженості судових процесів. Крім того, ця модель ефективніше запобігає зловживанням та корупційним практикам у судочинстві, оскільки рішення присяжних базуються на колективній оцінці доказів, що зменшує ризик впливу на судовий процес з боку окремих осіб. Впровадження таких підходів могло б стати ключовим елементом реформування української судової системи на новій організаційно-правовій основі, забезпечуючи справедливість і незалежність правосуддя.

У ряді проведених досліджень, фахівці відзначають, що проблемою є брак довіри до інституту присяжних, яка була ще у довоєнний період. Так, проведене у 2019 році дослідження практики судів присяжних не зафіксувало активну участь присяжних у судовому процесі та в цілому засвідчило неефективність такої моделі. Соціологічні опитування, проведені у 2018–2021 роках, також показали, що більшість професійних правників вважають, що інститут присяжних в Україні потребує реформування [8].

Важливим аспектом є те, що відповідно до чинного законодавства суд присяжних в Україні діє виключно у місцевих загальних судах першої інстанції та лише у випадках, коли обвинувачення передбачає довічне позбавлення волі.

Сучасні дослідження говорять, що рівень довіри до судів в українському суспільстві критично низький – у 2022 р., за результатами дослідження Центру Разумкова, судам довіряли 28% громадян при значному переважанні тих, хто судам не довіряв – 72%. У 2023 році суди в цілому були на третьому місці серед інститутів, яким українці довіряють найменше – рівень недовіри їм за результатами дослідження Центру Разумкова становить 58,9%, у той час як рівень довіри лише 24,8% [9].

Зрозуміло, що введення воєнного стану на території держави певною мірою вплинуло на процеси здійснення правосуддя судами України. Проте, навіть у таких непростих умовах, конституційне право людини на судовий захист, передбачене статтею 55 Конституції України [4], не може бути обмежено. На сьогоднішній день судова система України потребує сталого розвитку та адаптації до умов воєнного стану. Необхідно також враховувати, що саме судова реформа є одним із основних індикаторів оцінки готовності України до інтеграції з Європейським Союзом. Про це ми зазначали і раніше в наших працях [11, 22].

З початком війни в Україні перед судами та органами й установами в системі правосуддя постало багато складних та масштабних викликів, що потребують прийняття негайних і дієвих рішень [2]. Так, формування законодавчої та наукової бази щодо можливостей «запровадження безпосередньої участі громадян у процесі судочинства (суд присяжних, мирові судді)» [2] визначено як основний напрямок реформування судової системи у повоєнний період. Для досягнення цієї мети необхідно розробити механізми «вдосконалення та розширення застосування інституту присяжних, ухвалення та імплементація Закону України «Про суд присяжних» [2].

Про дискусійність у підходах щодо моделі закріплення статусу суду присяжних свідчить і той факт, що вже кілька років на розгляді в українському парламенті перебувають три групи законопроектів про реформу суду присяжних. Зокрема, законопроекти зареєстровані народними депутатами (від партії «Слуга народу» (3843, 3844, 3845) та Сергія Власенка (2709-1, 2710-1), а також ті, що внесені Кабінетом Міністрів України (4190, 4191, 4192). Усі вони передбачають запровадження в Україні так званої «класичної моделі» суду присяжних, в якій присяжні, незалежно від професійного судді, ухвалюють вердикт про винуватість особи у вчиненні злочину. Така модель має замінити «континентальну» модель, що використовується в Україні, коли присяжні, спільно з професійним суддею розглядають справу та приймають рішення [10].

Ураховуючи наведене, вважаємо за доцільне коротко зупинитись на характеристиках американської моделі суду присяжних та тих рисах, що можуть бути корисні українській судовій системі у повоєнний період.

Концепція впровадження інституту присяжних, ймовірно, вперше з'явилася на території Британії, хоча й перший функціонал цього інституту значно відрізнявся від сучасного. Перші присяжні в Англії виступали свідками, надаючи певну інформацію про вчинені злочини та правопорушення, але поступово присяжні почали виконувати роль судді у цивільних і кримінальних спорах. Дещо пізніше вони отримали інші функції, вже переходячи від звітування про події, свідками яких вони стали або про які вони знали заздалегідь, до обговорення доказів, наданих сторонами, що беруть участь у справі. Поступово стало зрозуміло: для того, аби присяжний приймав самостійне й неупереджене рішення, він повинен знати якомога менше фактів по справі до початку розгляду справи по суті у суді [7].

Так, перші правила для судів присяжних у колоніях були заковані в 1623 році, коли лідери колонії Плімут постановили, що як кримінальні, так і цивільні справи «повинні розглядатися за вердиктом дванадцяти чесних чоловіків, яких призначає влада у формі суду присяжних» [12].

Крім того, право на суд присяжних визначено Конституцією США, в якій закріплена гарантія на участь присяжних у всіх кримінальних справах. Право на суд присяжних відноситься до права, передбаченого Шостою та Сьомою поправками. Шоста поправка до Конституції США (англ. Sixth Amendment to the United States Constitution) набула чинності 15 грудня 1791 року і була частиною Білла про права. Вона встановлює права особи, що звинувачується у скоєнні злочину, зокрема, на справедливий суд присяжних [13]. Сьома поправка (ратифікована 15 грудня 1791 року) кодифікує право на суд присяжних у певних цивільних справах і забороняє судам скасовувати факти, встановлені судом присяжних [14].

В англо-американській системі роль присяжних полягає в розгляді фактів справи, зважуванні доказів і винесенні вердикту. Розгляд справи проходить в складі професійного судді та колеги присяжних засідателів. Відзначимо, що вердикт про винуватість чи невинуватість підсудного ухвалюється колегією присяжних без участі професійного судді, що є свідченням довіри до інституту присяжних та високої відповідальності самого присяжного. В результаті таких дій більше 25 відсотків справ із застосуванням інституту присяжних отримали виправдання. У кримінальній справі вирок може бути «обвинувальним» або «невинним». У цивільній справі вирок може бути «підлягає відповідальності» або «не підлягає відповідальності».

Важливо зазначити, що в Сполучених Штатах Америки процес відбору присяжних є надзвичайно серйозним і ретельним, що виключає можливість залучення маргіналів та осіб з недостатньою відповідальністю до участі в судових процесах. Такий підхід забезпечує високу ком-

петентність і надійність присяжних, що, у свою чергу, сприяє підвищенню справедливості та неупередженості судочинства.

На жаль, в Україні процес відбору присяжних не завжди відповідає високим стандартам через нестачу мотивованих кадрів, недостатню кадрову роботу відповідних установ відповідальних за відбір, безпекові питання. Це може призводити до залучення менш кваліфікованих осіб, що негативно впливає на ефективність і об'єктивність судових процесів. Поліпшення відбору присяжних в Україні є нагальним завданням для забезпечення високих стандартів правосуддя та підвищення довіри громадян до судової системи.

Окремо, звернемо увагу на умови щодо майбутнього врахування при відборі емоційного рівня претендентів на роль присяжного, адже особливо у повоєнний період, коли в Україні буде високий процент травмованих війною людей, слід дуже професійно і уважно підходити до питання емоційної та психологічної стабільності претендентів. Відзначимо, що фахівці акцентують увагу, що «в повоєнних умовах суд присяжних може перетворюватися на «суд емоцій», коли визначальним у прийнятті рішення стають не обставини справи та докази, що їх підтверджують, а ораторські здібності однієї із сторін процесу або упередження, які існують в суспільстві» [9].

На підготовчому етапі територіальне управління Державної судової адміністрації, на основі аналізу судової практики у відповідній адміністративній одиниці, визначає кількість потенційних присяжних, яка може бути потрібна для здійснення правосуддя, і подає відповідне подання до міської або районної ради. Рада, на підставі цього запиту, кожні два роки формує список потенційних присяжних. Присяжними можуть бути місцеві жителі, дієздатні громадяни України віком від 30 до 65 років, які володіють українською мовою, не є державними службовцями, адвокатами, нотаріусами тощо, не мають судимості та захворювань, що перешкоджають виконанню їхніх обов'язків, і не заперечують проти залучення їх до здійснення правосуддя [16].

Проте, вважаємо, що віковий ценз, а саме 65 років для присяжних слід знизити до 55 років, а також запровадити більш суворі критерії відбору на ці посади щодо знань і професійного досвіду. Це дозволить підвищити якість складу присяжних, що, в свою чергу, сприятиме забезпеченню справедливого і об'єктивного судочинства.

Висновки. Погоджуємось із науковцями, що кожна з моделей суду присяжних має як переваги, так і недоліки. Однією з основних переваг класичного суду присяжних є те, що він забезпечує право особи на справедливий суд, оскільки вирок виносять рівні їй люди, а не лише судді, які через свій професійний досвід можуть суб'єктивно оцінювати потенційного правопорушника. На думку фахівців, «колегію присяжних важче підкупити, ніж одного суддю». Також у цій моделі яскраво виражена процесуальна змагальність сторін, яка дозволяє значно вплинути на хід і вирішення справи. Характерним для неї також є формування правової ідеології, у основі якої знаходиться презумпція невинуватості та права людини [17]. Забезпечення справедливості судового розгляду в умовах класичного суду присяжних ґрунтується на участі рівноправних громадян, що підвищує об'єктивність і неупередженість процесу. Процесуальна змагальність сприяє активній участі сторін у доведенні своїх позицій, що посилює справедливість винесення рішень. Таким чином, класична модель суду присяжних сприяє формуванню правової свідомості, що базується на основоположних принципах права та захисту прав людини.

Проведений аналіз дозволяє виокремити кілька рис англо-американської моделі суду присяжних, які можуть

виявитися складними або навіть суперечливими для запровадження в Україні. Перш за все, реформування інституту присяжних та забезпечення його ефективного функціонування потребує значних фінансових витрат, а також залучення відповідних донорських організацій та проектів. Додатково існують серйозні проблеми із забезпеченням безпеки суддів, членів суду присяжних та їхніх близьких родичів, що вимагає впровадження надійних захисних механізмів.

Також виникають питання, що пов'язані з правовою культурою та правосвідомістю населення, а також протидією впливу засобів масової інформації та громадської думки на судовий процес. Особливо важливо враховувати повоєнні травми українців та особливості нашого менталітету, які можуть ускладнити здатність присяжних бути об'єктивними та неупередженими при виконанні своїх обов'язків. Ці виклики вимагають комплексного підходу до реформування судової системи, щоб забезпечити справедливе та ефективне функціонування інституту присяжних в Україні.

Актуальність реформування судової системи під час війни обумовлена необхідністю забезпечення стійкості та ефективності державних інституцій у воєнний і повоєнний час. Подолання корупції та створення незалежної судової системи є критично важливими умовами для вступу України до ряду міжнародних організацій, а також для отримання підтримки у відновленні країни після завершення воєнного стану. У цьому контексті, впровадження якісно нового інституту присяжних може суттєво покращити ставлення громадян до судової системи та підвищити рівень довіри до неї.

Зважаючи на це, англосаксонська модель присяжних може бути взірцем для реформування української судової системи. Ця модель сприяє підвищенню рівня довіри громадян до суду, зменшує можливості для зловживань та корупційних практик, і залучає міжнародну спільноту до процесу повоєнного відновлення України. Крім того, впровадження цієї моделі сприятиме активній участі громадян у реформуванні судових органів, а також підвищенню громадянської та правової культури українців. Таким чином, адаптація англосаксонської моделі присяжних до українських реалій може стати важливим кроком у забезпеченні незалежного та справедливого правосуддя в Україні.

Паралельно вважаємо за необхідне розробити програми для підвищення рівня правової культури українського суспільства, про що вже йшлося в наших попередніх працях [18, 19, 20]. Це надасть можливість обирати претендентів на роль суду присяжних серед правосвідомих громадян, які знають і розуміють зміст правових норм та можуть приймати об'єктивні рішення.

Згодні з думкою, що «реальне забезпечення гарантій незалежності та недоторканності присяжного має передбачати незалежність і недоторканність як від незаконного впливу з боку злочинних угруповань, інших зацікавлених осіб, так і з боку різних державних, у тому числі правоохоронних структур, громадських формувань та засобів масової інформації» [21]. У зв'язку з цим, вважаємо, що в новому законодавстві, зокрема у законопроекті «Про суд присяжних», слід передбачити суворі санкції за спроби тиску на суд присяжних, а також розробити ефективні безпекові механізми для захисту присяжних та суддів в умовах нових безпекових викликів у повоєнний час.

Ці заходи сприятимуть зміцненню правової системи України, забезпеченню незалежності судових процесів та підвищенню довіри громадян до судової влади, що є ключовими елементами для сталого розвитку держави у післявоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горінов П. В. Адміністративно-правове регулювання гарантій незалежності суддів: принципи, процедури та стандарти: монографія / Київ: Видавництво Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, 2024. 288 с. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44403/Horinov%20V._monografiia.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.07.2024).
2. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Юстиція». Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf> (дата звернення: 10.07.2024).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.07.2024).
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.07.2024).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.07.2024).
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 10.07.2024).
7. Кобрусєва Є. А., Ткаченко М. Г. Світові моделі функціонування інституту присяжних у кримінальному процесі зарубіжних країн та України у контексті зарубіжного досвіду. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/177.pdf (дата звернення: 10.07.2024).
8. Підвищити довіру до судів: чому Україні потрібен класичний суд присяжних? Інтерв'ю з юристом Романом Смалюком. URL: <https://rpr.org.ua/news/pidvyshchyty-doviru-do-sudiv-chomu-ukraini-potriben-klasichnyy-sud-prysiaznykh-interv-iu-z-iurystom-romanom-smaliukom/> (дата звернення: 10.07.2024).
9. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023 р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vladydovira-do-sotsialnykh-institutiv-liutyi-berezen-2023r>
10. Кожен з нас суддя? Чи вирішить запровадження суду присяжних проблему довіри до системи? URL: <https://rpr.org.ua/news/kozhen-z-nas-suddia-chy-vyrishyt-zaprovadzhennia-sudu-prysiaznykh-problemu-doviry-do-systemy/> (дата звернення: 10.07.2024).
11. Горінов П. В. Визначення гарантій незалежності судді із врахуванням правових позицій Європейського суду з прав людини. *Юридичний вісник*. 2019. № 2 (51). С. 65–69.
12. Dani Alexis Ryskamp, J.D. Law 101 for Experts: Understanding Jury Trials. URL: https://www.expertinstitute.com/resources/insights/law-101-for-experts-understanding-jurytrials/?utm_medium=Paid_Search_Google&utm_campaign=mass-torts-pmax_21134640637&utm_source=google&utm_content=__c&utm_term=__&gad_source=1&gclid=CjwKCAjwp4m0BhBAEiwAsdc4aFX42lJ3vOICDZALQx-7WKzOuGrg2GJbKzn88Q6ZAltjR60ixgvxoCjxYQAvD_BwE (дата звернення: 10.07.2024).
13. Шоста поправка до Конституції США. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%BE_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%A1%D0%A8%D0%90 (дата звернення: 10.07.2024).
14. The Seventh Amendment: Common Interpretation. URL: <https://constitutioncenter.org/the-constitution/amendments/amendment-viii/interpretations/125> (дата звернення: 10.07.2024).
15. Горінов П. В. Міжнародні стандарти формування корпусу суддів як основа вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2019/13.pdf (дата звернення: 10.07.2024).
16. Бішко В. М. Суд присяжних: загальна характеристика та особливості імплементації. URL: https://gl.lv.court.gov.ua/sud1304/knowledge_base/328113/ (дата звернення: 10.07.2024).
17. Новіков О., Коротун Т. Англо-американська модель суду присяжних для України. Досвід США для України. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). URL: <https://molodyivchennyi.ua/index.php/journal/article/view/4845/4757> (дата звернення: 10.07.2024).
18. Горінов П. В. Правова освіта в умовах дії воєнного стану в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 1. URL: https://www.uni-goettingen.de/de/document/download/fd02e9cf6a7cee884f8e848869f90f9b.pdf/reos.uni-goettingen.de_1_2023_23.05.2023.pdf?fbclid=IwAR1RAQ4MHSQ_0ej_zN6sd5T8-GHJtwckNRsmgv8-ZRRwnixSKvuCXiPC1n4 (дата звернення: 10.07.2024).
19. Драпушко Р. Г., Горінов П. В. Сучасні виклики і загрози правової культури молоді. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 18–22. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/03/5.pdf> (дата звернення: 10.07.2024).
20. Драпушко Р. Г., Горінов П. В. Роль викладання юридичних дисциплін у процесі модернізації системи освіти в Україні в умовах безпекових викликів. *Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу*. 2023. № 1. С. 188–191.
21. Волоско І. Р. Суд присяжних в Україні: особливості формування та діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/Avtooref_Volosko_.pdf (дата звернення: 10.07.2024).